Jan Werner

Joan Blaeu, China en de *Atlas Maior*

In de jaren 1650-1660 was de wedloop tussen de Amsterdamse kaartuitgevers Joan Blaeu en zijn concurrent Johannes Janssonius in volle gang. Beiden hadden een *Atlas Novus* in hun fonds, een meerdelige wereldatlas, die steeds verder in omvang uitdijde tot een vaak meer dan tien delen tellende *Atlas Maior*. Blaeu's tweedelige atlas uit de jaren 1630-1640 werd achtereenvolgens aangevuld met speciale delen gewijd aan Italië, Engeland en Schotland. In 1655 zou een zesde deel verschijnen, een toevoeging met kaarten van China. Waren er tot dan toe nauwelijks kaarten van China in wereldatlassen opgenomen, nu kwamen er ineens zestien stuks – een overzichtskaart en vijftien provinciekaarten – van dat verre land bij. Deze 'China-injectie' was strikt genomen geen speciale verdienste van Joan Blaeu. Een goed atlasredacteur zou er zelfs zijn bedenkingen bij kunnen hebben. Want het aantal van zeventien kaarten (inclusief die van Japan) had iets weg van een waterhoofd in Blaeu's atlas. Het deel Azië, waarvan de *Atlas Sinensis* deel uitmaakt, bevat namelijk maar elf kaarten van de rest van Azië.

De onevenredige uitbreiding komt doordat Blaeu de hand had weten te leggen op een bijzondere reeks China-kaarten. Het ging om een versie van de in de 14de eeuw ontstane atlas van China van Chu-Ssu-pên, die door jezuïet-missionaris Martino Martini in het Latijn omgezet was. De originele atlas van Martini, vermoedelijk in handschrift met een Latijnse transcriptie van de Chinese toponiemen, is niet bewaard gebleven. Blaeu vermeldt wel in zijn opdracht aan de bewindhebbers van de VOC dat Martini de transcripties heeft gemaakt aan boord van hun schepen, op de lange reis naar Holland.

De verwerking zal Joan Blaeu nog een hoop inspanning gekost hebben. Zijn *Atlas Sinensis* vertoont wel dezelfde indeling als andere uit die tijd bewaard gebleven atlassen van Chinese origine, maar de kaarten hebben een grotere schaal en een andere, betere detaillering. Ook Martino Martini's uitvoerige tekst in Blaeu's *Atlas Sinensis* wijkt af en is geschreven als een persoonlijk verslag. Al met al heeft dit redactionele buitenbeentje in Blaeu's atlassen ons de – voor lange tijd – allerbeste atlas van China opgeleverd!

Er zijn drie redenen om deze unieke set Chinese kaarten uit de 17de eeuw nu aandacht te geven. De eerste is natuurlijk dat de ogen dit Olympische jaar extra gericht zijn op China. De tweede is de tentoonstelling over de *Atlas Maior* van Joan Blaeu, die vanaf 17 juni 2008 tot half november in de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam (UvA) te zien is in het kader van de manifestatie Amsterdam Wereld Boeken Stad. En ten slotte mag de *Atlas Maior* in het zonnetje gezet worden vanwege zijn speciale plaats als uitzonderlijke geografische prestatie uit de Gouden Eeuw in de Canon van de Nederlandse geschiedenis. ■

COLLECTIE UBA-UVA

Kaart van de provincie Peking uit de *Atlas Sinensis* van Blaeu's *Atlas Maior*.

De *Atlas Maior*, wereldatlas van Blaeu

Aan het einde van de 16de eeuw komen in Amsterdam de handel en zeevaart, kunsten en wetenschappen tot grote bloei. De VOC wordt opgericht en ontdekkingsreizen leveren behalve veel geld ook nieuwe geografische kennis op. Van 18 juni tot 24 november is bij de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam de tentoonstelling 'De Atlas Maior. De wereldatlas van Blaeu' te bezichtigen. Deze laat zien hoe het wereldbeeld vanaf de late middeleeuwen steeds verder is 'opgerekt' en verbeterd. Mede door de bijna zeshonderd kaarten tellende *Atlas Maior* van Blaeu heeft de Amsterdamse cartografie daarbij een grote rol gespeeld. In de tentoonstelling is speciale aandacht voor Amsterdam, de Republiek en China.

Meer informatie: http://bc.uba.uva.nl/

GEOGRAFIE JUNI 2008